

Гаврилюк І.С.

Кореферентна номінація як поетонімна опозиція (на матеріалі роману «Перверзія» Ю. Андруховича)

Гаврилюк Ірина Сергіївна, викладач

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Анотація. Стаття аналізує кореферентну номінацію, що становить собою мікросистему поетонімосфери. У дослідженні розглянуто поетонімну опозицію між елементом поетонімосфери та кореферентною номінацією як її мікросистемою.

Ключові слова: кореферентна номінація, поетонімна опозиція, поетонімосфера, мікросистема поетонімосфери, опозитивні зв'язки

Актуальність. В останні роки суттєво зріс інтерес ономастів до проблеми поетонімосфери художнього твору як системи пропріальних одиниць. Однак структурна побудова поетонімосфери залишається малодослідженою проблемою, хоча саме структура – один із ключових моментів будь-якої системи. Поетонімна опозиція як один із типів зв'язку компонентів поетонімосфери ще майже не досліджена, незважаючи на безумовно суттєву роль опозицій не лише в розумінні лінгвістичних явищ, а і взагалі у пізнанні світу людиною.

Ступінь розробки проблеми. Проблема кореферентної номінації як компонента поетонімної опозиції у складі поетонімосфери ще не вивчалася. Наше дослідження значною мірою базується на дослідженнях поетонімної опозиції, здійснених В.М. Калінкіним [7] та Н.В. Усовою [12]. Суттєву роль для нашого аналізу зіграли розвідки М. В. Буєвської, що стосуються численних найменувань одного персонажа як мікросистеми поетонімосфери [4].

Мета нашої статті – вивчити структурний тип опозицій, у яких елемент поетонімосфери протиставлено мікросистемі – кореферентній номінації.

Завдання дослідження передбачають: 1) проаналізувати кожен конкретний поетонім, що бере участь у формуванні опозиції; 2) розглянути зв'язки між компонентами поетонімосфери, які утворюють її мікросистему щодо окремого елемента й підставу виникнення опозиції між компонентами мікросистеми та елементом.

Новизна дослідження полягає в тому, що вперше досліджується кореферентна номінація як поетонімна опозиція, що дозволяє значно розширити уявлення про різні типи зв'язків між компонентами поетонімосфери.

Теоретичне значення статті обумовлюється поглибленим розумінням категорій поетонімології, а саме кореферентної номінації в поетонімосфері художнього твору. Результати дослідження можуть бути використані в літературознавстві, мовознавчих студіях, зокрема в поетонімології, що перебуває на межі лінгвістики й літературознавства.

Опозиція завжди була інструментом, який дозволяв людині вибудовувати її картину світу. На опозиції будується будь-який художній твір, адже без конфлікту сюжет неможливий, саме тому наявність опозицій в поетонімосфері художнього тексту – незаперечний факт. Проте поетонімні опозиції можуть мати різну структуру. М.В. Буєвською доведено, що пропріальні одиниці поетонімосфери можуть утворювати різні підструктури: мікросистеми, підсистеми поетонімосфери. Ми стверджуємо, що у відношення опозиції можуть вступати не лише окремі елементи поетонім-

осфери (елемент – елемент), а й цілі підструктури (мікросистема – мікросистема, мікросистема – елемент). Кореферентна номінація (тобто наявність численних найменувань, що стосуються одного референта; у художньому тексті це віртуальний референт) утворює мікросистему поетонімосфери. Спробуємо детальніше проаналізувати опозитивний зв'язок між елементом та мікросистемою на матеріалі роману «Перверзія» Юрія Андруховича.

Роман «Перверзія» – яскравий зразок постмодернізму, який, як відомо, ґрунтується на засадах постструктуралізму, що заперечує структуру, а отже, заперечує опозицію. (Про це йдеться у працях Жака Дерріди, головного натхненника постструктуралізму). Однак не все так просто. Так чи інакше, опозиція проявляється і в постмодерних творах. Зокрема, це спостерігається в комічному поєднанні непоєднуваного. Цей прийом широко використовується у творах Ю. Андруховича, про що ми згадували, розглядаючи імена його персонажів, що складаються з непоєднаних компонентів [3]. Сам роман «Перверзія» починається із присвяти «Джонові Сіддгартга, мандрівному в'язневі Ноттінггемському». Лише одна ця фраза містить у собі, по суті, дві опозиції, дві протилежності, що формують оксюморон. По-перше, в'язень не може бути мандрівним, а по-друге, Джон – ім'я, що явно говорить про західну культуру, – аж ніяк не може поєднуватися з іменем Сіддгартга, що втілює Схід, адже є іменем Будди. На подібні потириччя ми натрапляємо протягом усього роману. Як стверджує М. Гірняк, персонажі Андруховича мають розмиту ідентичність, що є однією з ознак постмодерного, постколоніального суспільства, руйнування ієрархій [6] (а отже, якщо дотримуватися поглядів Жака Дерріди, то й опозицій). Однак ми дозволимо собі не погодитися з поглядами, які виключають існування опозицій у постмодерних текстах. Навпаки, багатолічність персонажа, що передає всю складність характеру, дає більший простір для дослідника. У цій статті ми зробимо спробу дослідити кореферентну номінацію як поетонімну опозицію на прикладі персонажів «Перверзії» Януса Марії Різенбокка та Станіслава Перфецького з його іменами, яких «було сорок і жодне з них не було справжнім, бо справжнього не знав ніхто, навіть він сам» [1, с. 143].

Ідучи від простішого, почнемо з аналізу поетоніма *Янус Марія Різенбокк*. Прізвище *Різенбокк* можна перекласти з німецької як Цапище, про що зазначає сам Андрухович (Riese – 'гігант', 'велетень', Вокс – 'цап'). Опис зовнішності персонажа навіює подібні асоціації: «Різенбокк [...] має нервову зовнішність – у нього великі й кістляві руки, він увесь кістлявий і великий, має

бороду, а на голові зализини і в очах трохи блудливості. З вигляду він наче на середині шляху: стомлений життям, але ще ласий до нього» [1, с. 29]. Водночас компонент *Воск* має й інші значення – ‘цап’, ‘баран’, ‘самець’, ‘жеребець’, ‘хтивий чоловік’ [8, с. 138]. У кінці роману Різенбокк перетворюється на фавна – давньоримське божество напівлюдину-напівцапа. Тут важливо зауважити той факт, що досить часто плутають фавна й сатирів, проте це різні божества. Сатир являє собою лісову людиноподібну істоту з кінським хвостом. Сатири проявляють більший інтерес до жіноцтва, саме про сатира згадує Ада Цитрина, віддаючись своєму коханцеві Стасові Перфецькому: «Я повільно рушила до Респондента, гасячи по дорозі принагідні світильники. Сатир і дряда з гобелена за Респондентовою спиною поринали в напівморок. Сатир підморгнув мені» [1, с. 48]. Різенбокк, чоловік Ади Цитрини, будучи фавном, особливих інтересів до жінок не має, навпаки, більше цікавиться чоловіками.

Двокомпонентне ім'я (як у даному випадку Янус Марія) – типове для багатьох європейських країн, переважно для католицьких родин. Компонент *Марія* надає імені відтінку фемінності, а першою асоціацією до імені Янус є вислів *дволикій янус* – лукава, лицемірна людина. Порівняно із Перфецьким, цей персонаж досить простий, однак теж із розмитотою ідентичністю: достеменно невідомо, чи він німий, як стверджує дехто; одружений із Цитриною, однак має нахили до гомосексуалізму і т. д.

У романі можна нарахувати до п'ятдесяти імен та варіантів імен Станіслава Перфецького. Сам поетонім *Станіслав (Стах, Стас) Перфецький* складається з двох частин. *Станіслав* – колишня назва Івано-Франківська, рідного міста Андруховича, водночас *Станіслав* – ім'я польського походження, що означає 'стати славним'. Поєднуючись із прізвищем *Перфецький*, яке сам Ю. Андрухович асоціює зі словом 'перфектний' – з латини 'досконалий, довершений, витончений, найкращий', поетонім набуває відверто позитивного значення, що вже само собою контрастує з нейтральним чи навіть пейоративним звучанням поетоніма *Різенбокк*. Прізвище *Перфецький* несе на собі іще й завдання звукового оформлення роману, служить засобом звукопису: «перфектне знання Перфецьким німецької та всіх без винятку часових форм дієслова в англійській мові створюють про нього опінію як про веселого й цікавого співбесідника» [1, с. 15], «per favore, Perfezki» [1, с. 52]. Текст роману рясніє викривленими формами прізвища Перфецький, які ставлять під сумнів автентичність імені Перфецький та служать іншим цілям, про які згадаємо згодом.

Спотвореним варіантом прізвища Перфецький є *Перфекцій* – так до героя звертається ді Казаллегра, так його називають у запрошенні організатори семінару «Посткарнавальне безглуздя світу». Беручи до уваги текст самого запрошення, можемо припустити, що Андрухович висміює особливості українського правопису діаспори та виявляє найтипівші мовні помилки іноземців, наприклад: український, митецьтво, націоналізм, Горькі, добром пожалуйста і т. д. *Перфекцій* – одне зі слів такого ряду. *Станіслао Перфемський* – так звучить ім'я персонажа у програмі семінару, *Станіслао* – це вже італійською. Інші спотворення прізвища Пер-

фецького іноземними громадянами включають *Персицький, Парф'янський, Парфумський, Перфорацький, Парафінський, Преферанський*. У своїх записках Перфецький стверджує: «Дехто знав його як *Персидського, Парфянського, Парсунського, Профанського і Перфаворського*» [1, с. 143]. Цей перелік прізвищ – одна із витівок автора, бо під якусь загальну закономірність вони не підпадають: *Персидський* – похідне від Персії; *Парфянський* – очевидно від Парфянського царства – правдавньої держави на Близькому Сході; *Парсунський* – найбільш імовірно від ‘парсуна’ – спотворене ‘персона’, парсуною називають примітивний жанр портретів; *Профанський* – від ‘профан’ – некомпетентна людина, *Перфаворський* – від італійського ‘per favore’ – будь ласка. Прийоми переліку чимось подібних, але не пов'язаних елементів – одна із характерних рис постмодернізму. Однак, щоразу видозмінюючи ім'я головного персонажа, Ю. Андрухович переслідує й іншу мету: продемонструвати байдужість Західної Європи до Східної. (В одному зі своїх есеїв він писав про те, що, маючи таке прізвище, як у нього, яке кожною мовою пишеться інакше, стати визнаним у Європі неможливо. Така сама доля спіткала і його персонажа).

У «Перверзії» постійно присутній образ риби. Саме з рибою ідентифікується Станіслав Перфецький, що відображається в системі його імен. Найбільш яскравим у цьому контексті є поетонім *Йона Риб*: «Краків – місто, достатньо привчене історією до своєрідностей і дивакування Перфецького, він же *Йона Риб*, почувся у ньому, як риба у воді» [1, с. 13]. *Йона* – це пророк, передусім відомий своєю мандрівкою у череві риби. За моделлю *Йона Риб* будуються і «пташині» імена Перфецького: *Жора Кур, Шура Птиць, Сюра Яйць* і глузливе *Слава Днів*. Ці поетоніми згадуються лише у записнику Перфецького. Ми схильні зараховувати їх до засобів творення комічного в романі, адже очевидно, що майже ніякої інформації про персонажа вони не несуть, хіба що «пташині» імена можна пов'язати з тим, що персонаж буквально злетів на сцену посеред постановки і одразу ж вжився в образ Орфея. Водночас «пташині» імена можуть говорити про свободу персонажа (вільний як птах). *Слава Днів* – ім'я з подвійним дном: *Слава* – зменшувально-пестливе (демінутив) від *Станіслав*, але в купі сполучення *Слава Днів* більше нагадує глузування з пафосних віршів чи заголовків на кшталт «Тих днів не згасне слава».

Інші поетоніми безпосередньо пов'язані з образом риби – *Карп Любанський* та *Сом Рахманський*. «Поліціантів міста Кракова ця версія не надто переконувала, тож справа рухалася, здається, до суду, аж поки одного дня в невідомий спосіб і цілком безслідно Перфецькому (він же **Карп Любанський**) не вдалося вислизнути з-за ґрат і, відчайдушно працюючи плавниками, розчинитися в непролазних безвістях» [1, с. 14]. *Карп (Карпо)* співзвучний російському апелятиву *карп* – ‘короп’, тобто ‘риба’. Корінь прізвища *Любанський* вносить в ім'я позитивні конотації, надаючи референту характеристик велелюбності. Або ж, *Любанський* – похідне від Любани – містечка у Польщі, що якоюсь мірою пояснює його місцеперебування. Що стосується *Сом Рахманського*, цей поетонім згадується у такому контексті: «У другій половині жовтня Стах Перфецький, оновлений та прояснений, виринає (він же **Сом Рахмансь-**

кий) з дунайських вод на береги Братислави, де без успіху намагається виступити з публічною лекцією "Словаки як етнічна гілка українського народу". Поетонім *Сом* походить від апелятива, що позначає вид риби. Компонент *Рахманський* потребує окремого пояснення. *Рахманський* сполучається зі словом *Великдень* – Рахманський Великдень. В українських традиціях це свято припадає на 25-й день після Великодня. Більшість обрядів цього дня пов'язані з водою: «...Обмінюються крашанками... пускають їх (у виді шкаралупи) водою на другий світ „до рахманів”»; «...Шкаралупи з яєць, викинуті на Великдень на воду, допливають до якихось людей, що живуть за далекими морями й називаються рахманами...»; «На Переполовнення Мати Божа з Ісусом Христом перепливали річку „на трісці” до Єгипту – „щоб Гирод не вбив”»; «При водосвятті в цей день обливають один одного водою...» [5, с. 34] Словник Бориса Грінченка трактує слово *рахман* як «1) По народному повір'ю: житель міфической мѣстности, праведный християнинъ; 2) Нищій» [9, с. 7]. Як бачимо, кожне значення застосовне до Перфецького і кожне дозволяє протиставити персонажа Різенбокку. Оскільки риба – друга природа Перфецького (*Йона Риб, Карп Любанський, Сом Рахманський*), а головною розвагою Різенбокка є вбивати рибу [1, с. 79-80], то тут актуальна опозиція *жертва* – *убивця*. З іншого боку, якщо в поетонімі *Сом Рахманський* визначальним є значення *рахман* – жєбрак, то актуальною буде опозиція *бідний* – *багатий* (Перфецький – виходець із пострадянської країни 1992 року, епохи найбільших злиднів, Янус Марія Різенбокк – власник приватної урології в Поссенгофені).

За моделлю *Сом Рахманський* та *Карп Любанський* утворено поетонім *Птах Кайфецький*, що з'являється в романі лише один раз у Стаховому переліку власних імен. Поетонім *Птах*, на нашу думку, викликає асоціації зі свободою, польотом. *Кайфецький* утворено від жаргонного *кайф* – 'задоволення, насолода'. Сполучення цих двох компонентів формує уявлення про персонажа як про гульвісу, авантюриста. Побудоване за аналогією ім'я *П'єр Долинський*, вжите у такому контексті: «Стас Перфецький улаштувався танцюристом до напівлегального стриптизклубу на Маргаретентюртель, де щоначі, він же **П'єр Долинський**, витинав складні еротичні фігури...» [1, с. 15], характеризує героя як палкого коханця. Ім'я *П'єр* французьке, а у свідомості українця Франція асоціюється з романтикою й еротикою. У той же час топонімний поетонім *Маргаретентюртель* вказує на походження компонента *Долинський*: *Маргаретен* – один із районів Відня, а *Гюртель* – велике кільце вулиць Відня (дослівно: 'пояс Маргарити'). Ця частина міста розташована в долині, звідси ім'я персонажа *Долинський*.

Інша група антропоетонімів, які також називають Перфецького, мають у своєму складі компонент *перець* чи його видозміну: «Поліція протримала мене до десятої дня, аж поки не з'явилася ця чудодійна пара – він і вона, Ада і Різенбокк, я їх ніколи не знав і не бачив, але вони пояснили поліцаєм, що я такий видатний **Перець**» [1, с. 33]; «До однієї з них – слід визнати, найвродливішої, з такими високими грудьми, що дух забивало від самого їх споглядання, Зої, Стах Перфецький, він же **Перчило**, прикипів чимось поді-

бним на кохання» [1, с. 8]. Звернемо увагу, що поетоніми *Перфецький* і *Перець*, *Перчило* мають однаковий початок. Словник сучасного українського сленгу визначає *перець* як *хлопець* [10, с. 227], тоді як у словнику нецензурної лексики Лесі Ставицької *перець* – це чоловічий статевий орган [11, с. 279]. У записях Перфецького зокрема згадано таке: «Проте він був також Сильний Перець, Хуан Перес, Друже Перче, Перчило і Ерц-Герц-Перц» [1, с. 142]. Хуан Перес – співзвучне з *Перець* ім'я президента Венесуели. Водночас поетонім *Хуан* – ім'я палкого коханця – Дона Хуана, що підсилює маскуліність, сексуальність в описі персонажа. *Друже Перче* називалася одна з рубрик гумористичного журналу «Перець». Поява цього поетоніма – один із прийомів постмодерних текстів, що полягає в перелічуванні подібних за звучанням назв, що позначають не зовсім пов'язані речі. (Наприклад, у «Лоліті» В. Набокова з'являється перелік «друмлини, гремлини, кремліни»). Ці імена продовжують дещо абсурдний перелік імен Перфецького. Щодо *Ерц-Герц-Перц* існує окрема історія, згадана Ю. Андруховичем в однойменному есеї: «Один зі старих галицьких анекдотів [...] розповідає таке. До австрійського війська привели поповнення рекрутів з Галичини. Навчання мілітарній справі почалося із засвоєння імен і титулів вищого командування. Зубатий капрал доводив до рутенсько-рекрутського відома, що командантом їхнього регіменту є архикнязь лицар Тосканський, німецькою мовою „ерцгерцог ріттер фон Тоскана”. Далі зажадав повторити це від здоровезного, як ведмідь, хлописька звідкілясь із-під Жаб'я чи Прокурави родом. Той не змигнувши оком випалив: „Ерц-герц-перц, ріпа з мотузками!”

Я не хочу особливо розбалакуватися про те, що на гуцульському діалекті згадана „ріпа” означає навіть не ріпу як таку, а щось цілком інакше – картоплю. Я, крім того, не берусь аналізувати, наскільки виросла боєздатність австрійського війська після проведеної капралом науки. Але я хочу бодай дещо узагальнити: в оцьому „ерц-герц-перц”, як у магічному заклинанні, сконцентровано безліч речей: тут і згадувана вже іронічність, і характерна українська селянськість, рустикальна хитруватість у ставленні до чужого й чужомовного, і грайливий непослух, таке собі „швейкування”. Але для мене це ще й діагноз. У ньому – наша набута недорікуваність, фатальне тупцювання на порозі Європи з неспроможністю рушити далі і ввійти, пророцтво, в якому карикатурність і пародійність усього, що робимо в мистецтві, політиці, економіці. Суцільне „ерц-герц-перц”, та й по всьому» [2, с. 9].

Таким чином, імена на кшталт *Перчило* чи *Сильний Перець* протиставляють бурхливу велелюбність, гетеросексуальність Перфецького стриманості та гомосексуальності Різенбокка, про яку неодноразово згадано у романі [1, с. 74-75]. Поетонім *Ерц-Герц-Перц* контрастує недоєвропейську сутність Перфецького з європейською сутністю Різенбокка.

Окремої уваги заслуговує ім'я *Бімбер Бібамус*: «Наслідком акції стало розбиття чотирьох вітрин на Флоріанській, дві стихійні бійки на Святоянській та Францішканській, нічне читання найконтroversійніших уривків із *Шевченкової поеми «Гайдамаки»* під пам'ятником *Міцкевичу*, а також ціла фіра порожніх пляшок

з-під ялівцівки, горіхівки, перцівки, цитринівки, шафранівки, пива «Окоцім» та інших слов'янських напоїв, якими Перфецький, він же **Бімбер Бібамус**, заливав себе і своїх безіменних приятелів, не обминаючи при цьому жодного зустрічного краків'янина» [1, с. 14]. (Зверніть увагу на гумор, який виникає внаслідок поєднання контрастуючих поетонімів *Шевченкова поема «Гайдамаки»* та *Міцкевич*). Перший компонент імені *Бімбер* з польської мови, має значення 'самогона, горілка'. Компонент *Бібамус* латинського походження, означає щось на зразок «випиймо!» «Ergo bibamus» – це також вірш Гете, що став більш відомим як студентська застільна пісня. Дуже милозвучний поетонім *Бімбер Бібамус* вносить у характеристику персонажа риси п'яка. За подібним зразком побудовані й деякі імена персонажа: «Однак усі без винятку кликали його Бімбер Бібамус, Агнус Магнус, Авіс Пеніс, Штахус Бахус і Кактус Еректус» [1, с. 143]. Поетонім *Агнус Магнус* слід розглядати разом з іншим іменем персонажа – *Спас Орфейський*. До теми Орфейського ми ще повернемося, цікавими є імена *Агнус* та *Спас*. *Агнус* з латини *ягня*, *Спас* означає *Спаситель*. Андрухович якоюсь мірою наділяє персонажа рисами Ісуса, адже символами Ісуса є ягня та риба. Ритуальне вбивство риби на якомусь чудернацькому дійстві, після якого Перфецький втрачає свідомість, манія до вбивства риби Різенбокка та загибель Стаса у кінці роману – це все ланки одного ланцюга.

Однак сукупно поетонім *Агнус Магнус* звучить жартиливо, виключно – щось на зразок Великий Агнус. *Авіс* – латиною 'птаха', тобто ще одне «пташине» ім'я Перфецького. *Пеніс* – вказівка на потужну чоловічу силу носія імені. *Штахус* – германізований варіант імені *Станіслав* (у Мюнхені є площа, що носить таку назву, та паб «У Штахуса»). *Бахус* – римський бог-покровитель виноробства – натяк на п'яцьку натуру персонажа. У цьому переліку виникає ім'я *Кактус*, появу якого ми пов'язуємо лише з тим, що воно добре римується з *Еректус* (знову ж таки, натяк на сексуальну активність персонажа). Згаданий перелік імен не лише служить для характеристики героя, а й для побудови звукової тканини тексту.

Інша серія імен Перфецького включає імена-характеристики національності: «Найближчі друзі любили його за те, що був він Камаль Манхмаль, Йоган Коган, Будда Юдда, Юхан Бухан і Пу Фу» [1, с. 142-143]. *Камаль Манхмаль* – очевидна імітація німецького найменування (манхмаль – *manchmal* – іноді). *Камаль* – ім'я арабського походження, що означає 'досконалість', тобто 'перфектність'. Цей поетонім згадується в контексті перебування персонажа на німецькій території: «На Різдво він, **Камаль Манхмаль**, опинився, таким чином, у Берліні, куди, безумовно, мусив дістатися через Дрезден» [1, с. 16]. Не випадкова одночасна поява у реченні геортоніма *Різдво* та топопоетоніма *Дрезден*, адже саме у Дрездені знаходиться один із найбільших різдвяних ярмарків Європи. *Йоган Коган* – ще одне ім'я персонажа: «Стах Перфецький, він же **Йоган Коган**, дивував їх своєю дотепністю та прямодушністю, а крім того, навчив усіх жижковських п'яків кількох українських пісень і тосту "Будьмо!"» [1, с. 16]. Треба сказати, що *Йоган Коган* – свого роду ім'я-оксюморон. *Йоган* – типowo німецьке ім'я, яке україн-

ською звучало б як *Іван*, і хоч воно походить з іврити, автор обрав саме німецький варіант імені. *Коган* – типowo єврейське прізвище, що походить від апелятива 'коген' – 'титул єврейського священика, що має право служити в храмі; просто благородна людина'. Утворення поетоніма з компонентів, що належать національним культурам двох колишніх ворогуючих націй, створює дещо комічний ефект. Решта імен переліку побудовані аналогічно за принципом римунання і слугують для того, щоб продемонструвати здатність героя адаптуватися до обставин. *Будда Юдда* – індійське ім'я: *Будда* – істота, що досягла пробудження, а також Сіддгартга Гаутама; *Юдда* – з санскриту – 'бійка, битва'. Це ще одне ім'я-оксюморон на кшталт *Джона Сіддгартги* чи *Йогана Когана*. Буддизм – релігія, що виключає насилля, не поєднується із видом бойових мистецтв. *Юхан* – північноєвропейське ім'я, що може належати і шведові, і норвежцеві, і фінові, і данцеві, тоді як *Бухан* – очевидно одне з «алкогольних» імен персонажа (від сленгового *бухати* – 'пиячити'). *Пу Фу* – китайське ім'я Перфецького співзвучне з іменем китайського поета Ду Фу. Очевидно початкова Д змінена на П через першу літеру прізвища Перфецького, який теж поет.

Саме в імені *Спас Орфейський* чи просто *Орфейський* і відкривається поетична природа героя. Ада Цитрина називає Перфецького *Орфесем*, даючи йому таким чином ім'я давньогрецького співця і поета. Водночас вона його ще кличе й Казановою – конотонім, що вказує на персонажа як на палкого коханця.

Наступна серія імен Перфецького включає «Антиной і Зорро Вавель і Гамбз/м/бург/х/ер і Спас Орфейський і P. S.» [1, с. 143]. Антиноєм звали найзухвалішого залицяльника Пенелопи за час відсутності Одисея, таким чином цей поетонім дозволяє нам окреслити між Станіславом Перфецьким та Янусом Марією Різенбокком опозицію «коханець – чоловік». З іншого боку, написання імені через дефіс наштовхує на думку, що мова йде про когось протилежного Ноеві – відомому біблійному персонажеві, що на своєму ковчезі врятував людей і тварин. Оскільки Перфецький ідентифікується з рибою, то він не потребує послуг Ноя, більше того, за умов потопу він почувається як риба у воді. У статті, написаній Білінкевичем, що є частиною роману, помилково ім'я Антиной плутають з іменем *Антипод* чи *Антилох* у версії роману, виданій у 1996 році журналом «Сучасність». Антилох – це один із героїв Троянської війни, друг Ахіллеса. Український читач може сприймати це ім'я як комбінацію префікса анти- та кореня -*лох*-, який на сленгу означає 'дурень', 'йолоп', 'невдаха', тобто *НЕ дурень*. Антиподами називають людей, які живуть у діаметрально протилежному пункті земної кулі. Образно висловлюючись, Перфецького можна назвати Антиподом, адже він походить із зовсім іншої реальності – пострадянського простору – на відміну від інших учасників семінару, тобто цей поетонім дозволяє провести опозицію між Перфецьким та європейськими організаторами і гостями дійства.

Походження поетоніма *Зорро Вавель* викликає сумніви. *Зорро*, як відомо, ім'я персонажа – благородного розбійника (*zorro* – з іспанської 'лис', 'хитрун', 'бестія', 'пройдисвіт'), а *Вавель* – замковий комплекс

у Кракові, а також назва пагорба, на якому він розташований. Очевидно перший компонент імені вказує на авантюрну природу персонажа, а другий – одне із «географічних» імен Перфецького, тим більше що безпосередньо за ним згадується інше «географічне» ім'я *Гамбз/м/бург/х/ер*. Із цього псевдоімені можна вивести кілька комбінацій: *Гамбург* – німецьке місто, *гамбургер* – вид бутерброда, *Гамбург хер* – пан із Гамбурга чи чоловічий орган із Гамбурга. Важко відстежити походження компоненту *Гамбз*, це прізвище, що однак не належить жодній значущій персоні, крім, хіба, російського мебляра німецького походження. Можна також пов'язувати поетонім з династією Габсбургів, яка значною мірою пов'язана з Україною, зокрема з Буковиною і Галичиною.

Окремої уваги заслуговують імена-абревіатури Перфецького. P.S. – скорочення від Перфецький Станіслав. Але P.S. – це ще і *post scriptum* – 'написане опісля'. За авторським задумом роман складається із окремих документів, перекладених і впорядкованих уже після ймовірної загибелі Перфецького. Водночас Перфецький – дитя своєї епохи, постмодерної епохи, епохи «опісля», що і передає це ім'я. Ініціали *М. П.*, що мають означати Мельхіор Перфецький або ж Майстер Печалей, викарбувані на срібному перстні-печатці Перфецького, на нашу думку, мають гумористичний відтінок і висміюють загадкові скорочення офіційних документів.

Остання серія імен персонажа включає *Глюк*, *Блюм*, *Врубель*, *Штрудль* і *Шнобль*. Ці імена служать для утворення асонансів та алітерацій у звуковій тканині прозового твору, та все ж за кожним із них прихований певний зміст. З німецької *Глюк* означає *ацетя*, і водночас *Глюк* – німецький композитор, автор опери «Орфей та Еврідіка», тобто поява цього імені в переліку не випадкова. *Блюм* з німецької означає *квітка*, поширене німецьке прізвище, яке, однак, скоріше обране як типове, «прізвище-національність». *Врубель* – можливо, викривлене прізвище російського живописця Врубеля, модифіковане для римування у згаданому переліку. *Wróbel* також польською *горобець*, тобто це одне із «пташиних» імен Перфецького. Ім'я *Штрудль* вживається для римування у псевдонімець-

комовній нісенітниці з листівки Перфецького: «...mit Franzl und Platzl und Kindl und Rundl – willkommen am Stachus, Herr Stach, lieber Strudl» [1, с. 18]. *Штрудль*, очевидно, викривлене *штрудель* чи *струдель* – страва центральноєвропейської кухні. Поетонім згадується у контексті появи Перфецького в Німеччині: «23 січня Стах Перфецький, він же **Штрудль**, ступив на перон головного двірця у вільній баварській столиці» [1, с. 18]. Тобто ім'я *Штрудль* безпосередньо пов'язане із географічним перебуванням персонажа. Поетонім *Шнобль* співзвучний зі словом *шнобель* – 'ніс' мовою ідиш, в українській мові це сленгізм, що також називає ніс, найчастіше великий. Оскільки в описі персонажа відсутні згадки про таку характерну особливість зовнішності, то можемо припустити, що поетонім служить звуковому оформленню твору. Скоріше за все, цей ряд поетонімів слід розглядати як серію іншомовних апелятивів.

Текст «Перверзії» рясніє й варіантами головного імені персонажа – Станіслава Перфецького – *пан Стасьо*, *Сташко*, *пан Стасюньо*.

Якщо проаналізувати мікросистему власних імен Перфецького й зіставити її з поетонімом *Янус Марія Різенбокк*, можна виокремити ряд опозицій: *коханець* – *чоловік*; *молодий (палкий, пристрасний)* – *старий (млявий)*; *гетеросексуальний* – *гомосексуальний*; *бідний* – *багатий*; *неєвропеець (чи недоєвропеець)* – *європеець*; *жертва* – *убивця*. А якщо враховувати ще той факт, що у Перфецького є цілий ряд імен, безпосередньо пов'язаних із національною культурою, де він перебуває, (у Різенбокка одне ім'я), то можна окреслити опозицію *мультикультурний* – *монокультурний*.

Висновок. Сукупність поетонімів, що стосуються одного персонажа, утворюють кореферентну номінацію. Кореферентна номінація дає повну розширену характеристику персонажа, таким чином опозитивні зв'язки з іншими компонентами поетонімосфери можуть виникати на кількох рівнях, у всій повноті розкриваючи складність взаємин між героями.

Перспективи. Подальші дослідження у даній сфері можуть передбачати вивчення опозитивних зв'язків між мікросистемами поетонімосфери.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрухович Ю.І. Перверзія. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2002. – 288 с.
- Андрухович, Ю. Дезорієнтація на місцевості. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2006. – 128 с.
- Божко І.С. Особливості антропоніма у постмодерній літературі (на матеріалі поезії Ю. Андруховича) // Вестник Крымских литературных чтений: Сб. науч. статей и материалов: Вып. 7. – Симферополь: Крымский архив, 2011. – С. 230-234
- Буевская М.В. Поэтонимосфера художественного текста. – К.: Издательский дом Дмитрия Бураго, 2012. – 288 с.
- Воропай, О. Звичаї нашого народу. – Т.2. – Мюнхен: Українське видавництво, 1958. – 290 с.
- Гірняк М. Ігри з ідентичністю в романах Юрія Андруховича // Вісник Львівського національного університету: Серія філол. – Вип. 44. – Ч.1. – Львів, 2008. – С. 72-85.
- Калинкин В.М. К вопросу об оппозициях в поэтонимосфере художественного произведения // Теоретические и прикладные проблемы русской филологии. Научно методический сборник. – К 80-летию профессора О.Е. Ольшанского. – Ч.1. – Славянск: СГПИ, 2001. – с. 93-97.
- Мюллер В. Великий німецько-український словник – Близько 170000 слів та словосполучень – К.: Чумацький шлях, 2005. – 792 с.
- Словарь української мови / Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. – Т.4. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – 564 с.
- Словник сучасного українського сленгу / Упор. Т.М. Кондратюк. – Харків: Фоліо, 2006. – 350 с.
- Ставицька, Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми. – К.: Критика, 2008. – 456 с.
- Усова Н. В. Оппозитивность как фактор организации поэтонимосферы // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2010. – № 14. – С. 74-79.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Andrukhovych Yu.I. Perverzion. – Lviv: VNTL-Classics, 2002. – 288 p.
2. Andrukhovych Yu.I. Disorientation on the territory. – Ivano-Frankivsk: Lileya-NV, 2006. – 128 p.
3. Bozhko I.S. Anthroponym features in postmodern literature (based on the poetry by Yu. Andrukhovych) // Bulletin of the Crimean literary readings: Collected scientific articles and materials: Vol. 7. – Simferopol: Crimean archive, 2011. – P. 230-234.
4. Buyevskaya M.V. Poetonymosphere of literary text. – Kyiv: Publishing House of Dmitry Burago, 2012. – 288 p.
5. Voropay O. Customs of our people. – Munich: Ukrainian Publishers, 1958. – 290 p.
6. Hirniak M. Games with identity in Yuriy Andrukhovych's novels // Bulletin of Lviv National University: Series Philology. – Vol. 44. – Part 1. – Lviv, 2008. – P. 72-85.
7. Kalinkin V.M. On the problem of opposition in the poetonymosphere of literary work // Theoretical and applied problems of Russian philology. Scientific and methodical collection. – On the 80th anniversary of Professor O.E. Olshanskiy. – Part 1. – Slovyansk: SSPI, 2001. – P. 93-97
8. Mueller V. Great German-Ukrainian dictionary. Approximately 170000 words and phrases. – Kyiv: Chumatskyi Shliakh, 2005. – 792 p.
9. Ukrainian language dictionary / Systematized with adding own material by B. Hrinchenko: in 4 vol. – Vol.4. – Kyiv: Publishing House of Academy of Sciences of Ukrainian SSR, 1958. – 564 p.
10. Dictionary of contemporary Ukrainian slang / Ed. T.N. Kondratiuk. – Kharkiv: Folio, 2006. – 350 p.
11. Stavyt'ska L. Ukrainian language without a taboo. Dictionary of dirty language and its equivalents. Obscenities, euphemisms, sexualisms. – Kyiv: Krytyka, 2008. – 456 p.
12. Usova N.V. Oppositivity as a factor in the organization of poetonymosphere // Bulletin of Luhansk National University named after Taras Shevchenko. – 2010. – №14. – P. 74-79.

Наврылюк І.С. Coreferential nomination as a poetonym opposition

Abstract. The article analyses coreferential nomination, which constitutes the microsystem of poetonymosphere. The research investigates poetonym opposition between the element of poetonymosphere and coreferential nomination as its microsystem.

Keywords: *coreferential nomination, poetonym opposition, poetonymosphere, microsystem of poetonymosphere, oppositional connection*

Гаврилюк І.С. Корреферентная номинация как поэтонимная оппозиция

Аннотация. Статья анализирует корреферентную номинацию, которая представляет собой микросистему поэтонимосферы. В исследовании рассмотрена поэтонимная оппозиция между элементом поэтонимосферы и корреферентной номинацией как ее микросистемой.

Ключевые слова: *корреферентная номинация, поэтонимная оппозиция, поэтонимосфера, микросистема поэтонимосферы, оппозитивная связь*